

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 538/2022-45

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a Petra Straku v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Slovenská republika**, zastúpenej Slovenským pozemkovým fondom, Búdková 36, Bratislava, IČO 17 335 345, zastúpeného URBAN GAŠPEREC BOŠANSKÝ, s. r. o., advokátska kancelária, Havlíčkova 16, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Trebišov v konaní vedenom pod sp. zn. 10C/169/2003 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Trebišov v konaní vedenom pod sp. zn. 10C/169/2003 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd.
2. Okresnému súdu Trebišov **p r i k a z u j e** v konaní sp. zn. 10C/169/2003 konať bez zbytočných prietahov.
3. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 5. septembra 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) v spojení s čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Trebišov (ďalej len „okresný súd“). Sťažovateľka žiada, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov, priznal jej primerané finančné zadosťučinenie vo výške 21 500 eur a náhradu trov konania a náhradu trov právneho zastúpenia.

2. Uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 538/2022-22 z 27. októbra 2022 bola ústavná sťažnosť sťažovateľky prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu.

3. Uvedené uznesenie bolo prijaté vo IV. senáte ústavného súdu zloženom z predsedu senátu Ladislava Duditša a sudcov Libora Duľu a Ivana Fiačana (sudca spravodajca). Po prijatí Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na rok 2023 (ďalej len „rozvrh práce“, dostupný na webovom sídle ústavného súdu) sa sudca spravodajca Ivan Fiačan od 1. januára 2023 stal členom III. senátu ústavného súdu. V zmysle čl. II bodu 5 rozvrhu práce je preto na rozhodnutie vo veci príslušný III. senát ústavného súdu v zložení uvedenom v záhlaví tohto nálezu.

4. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka ako žalobkyňa iniciovala na okresnom súde 21. augusta 2003 proti žalovanému Košickému samosprávnemu kraju konanie o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam, o ktorých žalobkyňa tvrdí, že je ich vlastníkom na základe prechodu vlastníckeho práva na štát podľa zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 229/1991 Zb.“) a sú nesprávne v katastri nehnuteľností vedené ako vlastníctvo žalovaného. Súdne konanie vedené pred okresným súdom nie je ani po viac ako 19 rokoch právoplatne skončené. Sťažovateľka zdôrazňuje, že už samotná dĺžka súdneho konania zaraďuje postup okresného súdu v predmetnej veci do kategórie extrémnych prietáhov v súdnom konaní.

5. Sťažovateľka uvádza, že konanie pred okresným súdom sa vyznačuje početnými prerušeniami konania vo veci samej a aj v súčasnosti je konanie prerušené na základe uznesenia okresného súdu z 1. júla 2022, a to až do právoplatnosti skončenia veci vedenej na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 6S/77/2021. Podľa sťažovateľky i keď sa z hľadiska chronologického prehľadu úkonov konajúceho okresného súdu môže javiť, že konajúci súd je v danej veci činný, vzhľadom na aktuálny stav konania vykonané úkony nie sú dostatočne efektívne a účinné. Posledné roky rozhodovania sa podľa sťažovateľky vyznačujú najmä odročovaním súdnych pojednávaní a prerušeniami konania. Podľa názoru sťažovateľky k nesústredenej činnosti súdu a k prietahom v konaní nedošlo v dôsledku zložitosti prejednávanej veci ani jej správaním, ale výlučne v dôsledku neefektívneho postupu okresného súdu.

6. V dôsledku extrémne dlhého, neefektívneho a nesústredeného postupu okresného súdu sa sťažovateľka dlhodobo nachádza v stave právnej neistoty.

7. Uplatnenú sumu primeraného finančného zadosťučinenia vo výške 21 500 eur odôvodňuje sťažovateľka právnou neistotou vyvolanou vyše 19 rokov trvajúcim súdnym konaním. Zároveň predkladá spôsob výpočtu uplatneného finančného zadosťučinenia a poukazuje na stanovisko občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. Cpjn 206/2010 z 13. apríla 2011.

8. Z predloženého spisu okresného súdu ústavný súd zistil nasledovný skutkový stav:

9. Po podaní žaloby 21. augusta 2003 okresný súd vyzýval strany v spore na predloženie vyjadrení a dôkazov na preukázanie svojich tvrdení, nariadil pojednávanie, ktoré boli opakovane odročované z dôvodov na strane účastníkov konania, resp. ich právnych zástupcov (napr. 14. apríla 2004, 19. mája 2004, 15. novembra 2004, 7. marca 2005), ako aj na strane súdu (napr. 3. mája 2007). Dňa 22. júna 2007 bol vo veci vyhlásený rozsudok, ktorý bol neskôr uznesením krajského súdu zrušený a vec vrátená okresnému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie. Konanie

v ďalšom postupe pokračovalo formálne plynulo, vyznačovalo sa však viacerými odročenými pojednávaniami (napr. 19. októbra 2009, 12. marca 2010, 9. apríla 2010, 8. júna 2010, 29. októbra 2010, 25. februára 2011, 7. decembra 2012) a konanie bolo niekoľkokrát prerušené. Uznesením okresného súdu z 3. apríla 2014 bolo konanie prerušené až do právoplatného skončenia správneho konania vedeného na Ministerstve pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky pod č. k. 1420/2011-430. V konaní na okresnom súde sa pokračovalo od roku 2017. Následne z dôvodu stranami v spore oznámených pokusov o mimosúdne vyriešenie sporu bolo uznesením z 20. februára 2018 konanie prerušené do 31. decembra 2018. Uznesením z 13. októbra 2020 okresný súd prerušil konanie do právoplatného skončenia veci vedenej na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 5S/103/2017, vo veci návrhu sťažovateľky o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 1121/2017 z 24. marca 2017. Na základe odvolania žalovaného krajský súd uznesením č. k. 9Co/77/2021 z 15. marca 2022 zrušil uznesenie okresného súdu o prerušení konania z 13. októbra 2020 a vec vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie. Okresný súd ďalej uznesením z 1. júla 2022 konanie prerušil do právoplatného skončenia veci vedenej na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 6S/77/2021. Ďalšie pojednávanie bolo nariadené na 2. december 2022.

10. Celková dĺžka konania predstavuje takmer 19 a pol roka, z toho na okresnom súde bola vec 17 rokov a na krajskom súde 2 a pol roka (od 19. septembra 2007 do 6. marca 2009 a od 4. marca 2021 do 13. apríla 2022).

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

11. K ústavnej sťažnosti sťažovateľky sa vyjadril predseda okresného súdu a konštatoval, že okresný súd je v danej veci aktívny a činný a nespôsobil subjektívne žiadne prietahy v danej veci. K predlžovaniu konania dochádzalo uplatňovaním procesných návrhov zo strany sťažovateľky, najmä nespočetné žiadosti o odročenie pojednávania, resp. viacero návrhov na prerušenie konania zo strany sťažovateľky. Taktiež tu bolo viacero pokusov o uzatvorenie mimosúdnej dohody, nemožno opomenúť taktiež žiadosti sťažovateľky o odročenie pojednávania pre účely predloženia súkromného znaleckého posudku, resp. pre účely upresnenia petitu žaloby. Poukázal na vážne zdravotné problémy zákonnej sudkyne a tiež na enormnú zaťaženosť sudcov na civilnom úseku okresného súdu. Uviedol, že dôvody ústavnej sťažnosti vzhľadom na uvedené a zákonnou sudkyňou predložený chronologický prehľad konania nie sú dôvodné.

12. Zákonná sudkyňa predložila podrobný chronologický prehľad úkonov v konaní od podania žaloby 21. augusta 2003. Poukázala na to, že okresný súd je vo veci činný, koná plynule a bez prietahov. Uviedla, že i keď konania u určenie vlastníckeho práva nemožno považovať za právne najzložitejšie veci, vec vykazuje istú mieru skutkovej zložitosti súvisiacu s nevyhnutnosťou zabezpečenia znaleckého dokazovania a listinných dôkazov, ktoré mala súdu predložiť sťažovateľka, taktiež bolo potrebné počkať na rozhodnutie príslušného správneho orgánu o otázke aplikácie zákona č. 229/1991 Zb. na posudzované nehnuteľnosti. Poukázala aj na rozhodnutie Krajského súdu v Košiciach č. k. 9Co/77/2021 z 15. marca 2022 o prerušení konania vo veci, podľa ktorého sa javí ako dôvodné vyčkať na rozhodnutie príslušného správneho orgánu o otázke aplikácie zákona č. 229/1991 Zb. na posudzované nehnuteľnosti.

13. Podľa názoru zákonnej sudkyne práve samotná sťažovateľka sa pričiniła o predĺženie konania, a to svojimi nespočetnými žiadosťami o odročenie pojednávani, návrhmi na prerušenie konania, taktiež vyžiadanými pokusmi o uzatvorenie mimosúdnej dohody. Práve sťažovateľka, resp. právny zástupca žalobcu na pojednávani 20. marca 2019 požiadali súd o odročenie pojednávania pre účely predloženia súkromného znaleckého posudku a pre účely odstránenia vąd konania, predovšetkým upresnenia petitu žaloby. Od pojednávania 20. marca 2019 dosiaľ zo strany sťažovateľky nebol predložený znalecký posudok aj napriek opakovaným žiadosťam z jej strany na poskytnutie dodatočnej lehoty na predloženie znaleckého posudku. Sťažovateľka opakovane podávala žiadosti o prerušenie konania vo veci. Proti uzneseniu okresného súdu o prerušení konania z 1. júla 2022 strany sporu nepodali opravný prostriedok. Po podaní návrhu na pokračovanie v konaní sťažovateľkou okresný súd nariadil pojednávanie na 2. december 2022.

14. Sťažovateľka v replike z 19. decembra 2022 uviedla, že vyjadrenie odporcu považuje za nesúladne s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. Zdôraznila, že konanie už vyše 19 rokov stále nie je meritórne ukončené, posledné pojednávanie nariadené na 2. december 2022 bolo odročené na neurčito z dôvodu podania ústavnej sťažnosti. Viaceré nariadené pojednávania boli odročené, resp. zrušené z dôvodov na strane okresného súdu, a to 3. mája 2007, 19. októbra 2009 a 29. októbra 2010. Uviedla, že odporca neuložil poriadkové opatrenia, nevyužil možnosť uloženia poriadkových pokút na zabezpečenie plynulého priebehu konania. Početné pojednávania, ktoré sa uskutočnili, zjavne neviedli k vydaniu právoplatného rozhodnutia vo veci samej.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

15. Podstata námietok sťažovateľky spočíva v porušení jej základného práva na prejednanie veci bez zbytočných prietáhov v dôsledku nečinnosti, resp. neefektívneho postupu okresného súdu v napadnutom konaní, ktoré sa vedie už vyše 19 rokov.

16. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie už citovaného práva vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III.ÚS 154/06, II.ÚS 118/2019).

17. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietáhom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou spravidla zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitost veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02).

18. Predmetom napadnutého konania je žaloba o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam. Z pohľadu kritéria právnej zložitosti ide o vec, ktorá tvorí bežnú rozhodovaciu agendu všeobecných súdov a nie je ju potrebné kvalifikovať ako právne zložitú. Pokiaľ ide o faktickú zložitosť veci, konanie sa vyznačuje potrebou zaobstarania znaleckého dokazovania (ktorého obstaranie však bolo iniciované stranou v spore ako súkromný znalecký posudok) a listinných dôkazov vrátane rozhodnutí príslušných správnych orgánov. Pri posudzovaní skutkovej a právnej zložitosti veci je však potrebné prihliadnúť aj na skutočnosť, že v napadnutom konaní bol už 22. júna 2007 vo veci vyhlásený okresným súdom rozsudok, ktorý bol neskôr uznesením krajského súdu zrušený a vec vrátená okresnému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie.

19. Ústavný súd sa ďalej zaoberal správaním sťažovateľky v súvislosti so vznikom prietáhov v konaní. Zo spisového materiálu je zrejmé, že sťažovateľka, resp. jej právny zástupca, opakovane žiadali o odročenie pojednávania, nezúčastnili sa bez ospravedlnenia nariadeného pojednávania, opakovane nepredkladali včas ani nimi samými navrhnuté dôkazy, neodstránili vady žalobného návrhu, niekoľkokrát žiadali o prerušenie konania. Svojím konaním tak sťažovateľka nepochybné prispela k celkovej dĺžke namietaného konania pred okresným súdom.

20. Ústavný súd konštatuje, že postup okresného súdu vo veci sa môže javiť ako plynulý, i keď poznačený prerušeniami konania, nemožno ho však hodnotiť ako sústredený či efektívny, keď vyše 19 rokov od podania žaloby konanie vo veci nie je konanie právoplatne ukončené.

21. Zásadný podiel na namietanom stave vybavovania dotknutej veci dopadá na okresný súd. V súlade s rozhodovacou činnosťou ústavného súdu (III. ÚS 243/2017, III. ÚS 451/2017, II. ÚS 481/2017) v prípadoch extrémnych prietáhov v konaní dochádza k porušeniu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov už samotnou dĺžkou súdneho konania, ktorá predlžuje stav právnej neistoty do takej miery, že sa právo na súdnu ochranu stáva iluzórnym, a teda ho ohrozuje vo svojej podstate a kedy už skúmanie konkrétnych prietáhov stráca na význame (I. ÚS 39/00, I. ÚS 66/03, III. ÚS 113/07). Aj napriek extrémnej dĺžke konania okresný súd nepoužil efektívne prostriedky, ktoré mu právny poriadok umožňuje použiť na vynútenie si povinností zo strany strán v spore pri predkladaní dôkazov, zabezpečení ich účasti na nariadených pojednávaniach, prípadne na vyvodenie dôsledkov z nerešpektovania pokynu súdu. Sudca je zodpovedný za prípravu veci a rýchle vedenie konania (II. ÚS 26/1995). Preto je základnou povinnosťou súdu a sudcu zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie (Capuano, séria A, č. 119-A, s. 13, rovnako Pierazzini, séria A, č. 231-C, s. 30).

22. Možno tak uzavrieť, že celková dĺžka trvania súdneho sporu na súde prvej inštancie výrazne vybočila z rámca požiadavky dosiahnutia konečného rozhodnutia vo veci v primeranej lehote a že nesústredným a neefektívnym postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k neprimeraným prietahom, čím bolo nesporne zasiahnuté do ústavne zaručeného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny.

23. Ústavný súd k argumentácii okresného súdu týkajúcej sa organizačných a personálnych problémov na civilnom úseku dodáva, že je zrejmé, že samotný sudca sa z označených dôvodov ocitá vo veľmi nepríjemnej pracovnej atmosfére poznačenej stresmi pod náporom vecí. Je evidentné, že ide o systémový problém. Ústavnému súdu však neostáva iné ako zotrvať na svojej

judikatúre, podľa ktorej takéto okolnosti nemôžu byť dôvodom neuznania základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a nezbavujú Slovenskú republiku zodpovednosti za prietahy (II. ÚS 481/2017). Zmyslom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov nie je pomenovanie príčin prietáhov v konaní alebo vyvodenie zodpovednosti vo vzťahu k stranám, ich advokátom, sudcom, súdnej administratíve, predsedom súdov či k rezortnému ministerstvu. Rovnako účelom ústavnej sťažnosti nie je dospieť k záveru, či príčiny majú objektívny alebo subjektívny charakter. (III. ÚS 103/2021)

24. Keďže ústavný súd zistil, že postupom okresného súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38. ods. 2 listiny, prikázal okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietáhov v zmysle čl. 127 ods. 2 druhej vety ústavy.

25. K namietanému porušeniu čl. 6 ods. 1 dohovoru ústavný súd uvádza, že súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) štát nie je v nadväznosti na čl. 34 dohovoru nositeľom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (rozhodnutie ESLP z 27. 9. 2007 vo veci Karagiannis proti Grécku, sťažnosť č. 33408/05, rozhodnutie ESLP z 26. 8. 2003 vo veci Breisacher proti Francúzsku, sťažnosť č. 76976/01, rozhodnutie ESLP zo 7. 6. 2001 vo veci Danderyds Kommun proti Švédsku, sťažnosť č. 52559/99, rozhodnutie ESLP z 8. 4. 2010 vo veci Yershova proti Rusku, sťažnosť č. 1387/04, rozhodnutie ESLP zo 14. 1. 2010 vo veci Kotov proti Rusku, sťažnosť č. 54522/00, rozhodnutie ESLP z 19. 6. 2008 vo veci Ismeta Bačić proti Chorvátsku, rozhodnutie č. 43595/06). Zároveň z ústavnej sťažnosti nemožno vyvodit' také konkrétne skutočnosti, ktoré by odôvodňovali aplikáciu čl. 6 ods. 1 dohovoru na sťažovateľku (Slovenská republika) ako stranu predmetného sporového konania. Z uvedeného dôvodu preto ústavný súd v tejto časti ústavnej sťažnosti sťažovateľky nevyhovel.

IV.

Primerané finančné zadost'účinenie

26. Cieľom primeraného finančného zadost'účinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. napr. IV. ÚS 210/04, IV. ÚS 302/2020).

27. Napriek celkovej dĺžke trvania súdneho sporu prihliadol ústavný súd najmä na skutočnosť, že sťažovateľka je Slovenská republika a porušovateľom je okresný súd, teda potenciálnym platiteľom finančného zadost'účinenia je opätovne štát. Za týchto skutkových okolností neplní primerané finančné zadost'účinenie svoju kompenzačnú funkciu. Berúc do úvahy aj správanie sťažovateľky, deklarovanie porušenia jej práv predstavuje podľa názoru ústavného súdu dostatočné završenie poskytnutej ústavnoprávnej ochrany, preto jej požadované primerané finančné zadost'účinenie nepriznal a v tejto časti ústavnej sťažnosti nevyhovel.

V.

Trovy konania

28. Podľa § 73 ods. 1 zákona o ústavnom súde, trovy konania pred ústavným súdom, ktoré vzniknú účastníkovi konania, uhrádza účastník konania. Podľa ods. 3 citovaného ustanovenia ústavný súd

môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

29. Znamená to, že trovy konania, ktoré účastníkovi v súvislosti s vedením konania pred ústavným súdom vzniknú, znáša účastník konania sám. Zároveň ústavný súd v odôvodnených prípadoch môže nárok na náhradu trov konania priznať. V posudzovanej veci ústavný súd takéto dôvody nevzhladol, najmä s poukazom na skutočnosti uvedené v bode 27 vo vzťahu k uplatnenému nároku na primerané finančné zadosťučinenie (nárok štátu by opätovne znášal len štát), keď navyše sťažovateľka bola v tejto časti neúspešná.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. januára 2023

Robert Šorl
predseda senátu